

به نام خدا

دانشکده مدیریت و اقتصاد

پروژه درس اقتصادسنجی دوره فرعی

بررسی تاثیر پرداخت یارانه‌های نقدی در ایران بر رفاه اقتصادی

استاد:

دکتر ناصر امنزاده

سجاد فقفور مغربی (۹۷۱۰۶۱۸۷)

سارا جابری (۹۷۱۰۴۲۰۴)

تیرماه ۱۴۰۰

فهرست

چکیده	۱
مقدمه	۱
مرور ادبیات	۲
داده‌ها	۳
مدل اقتصادسنجی	۴
نتایج	۵
۱. مدل برای تمامی گروه‌ها	۵
۲. مدل برای خانوارهای ثروتمند و فقیر به تفکیک	۶
۳. مدل برای خانوارهای ثروتمند و فقیر شهری و روستایی به تفکیک	۶
جمع‌بندی	۸
منابع	۹

چکیده

مسئله رفاه اقتصادی و مصرف خانوارها، به‌ویژه خانوارهای کم‌درآمد و اثرات کمک‌های دولتی بر این موارد همواره از سوال‌های مهم حوزه سیاست‌گذاری و تحقیقات اقتصادی بوده‌است. در این مقاله به بررسی اثرات ناشی از پرداخت یارانه‌های نقدی در ایران که از زمستان سال ۱۳۸۹ آغاز شد، می‌پردازیم. پرداخت یارانه‌ها به تمامی افراد و به یک میزان به منظور حذف یارانه‌های انرژی صورت گرفت. از داده‌های پنل بودجه خانوار برای تخمین اثرات علی پرداخت یارانه‌های نقدی بر میزان مصرف خانوارها استفاده خواهیم کرد. برای یافتن اثرات علی، پراکندگی زمانی پرداخت یارانه‌ها و رگرسیون تفاضل در تفاضل بر روی داده‌های پنل چرخشی^۱ را به کار خواهیم گرفت. همینطور نتایج متفاوت بین گروه‌های درآمدی ثروتمند و فقیر شهری و روستایی را به صورت جداگانه ارائه خواهیم کرد. نتایج این تحقیق ادعا می‌کند که پرداخت یارانه‌های نقدی موجب بهبود وضع فقرا، به ویژه فقرای روستایی شده و اثر منفی معناداری بر ثروتمندان در این مطالعه مشاهده نشده‌است.

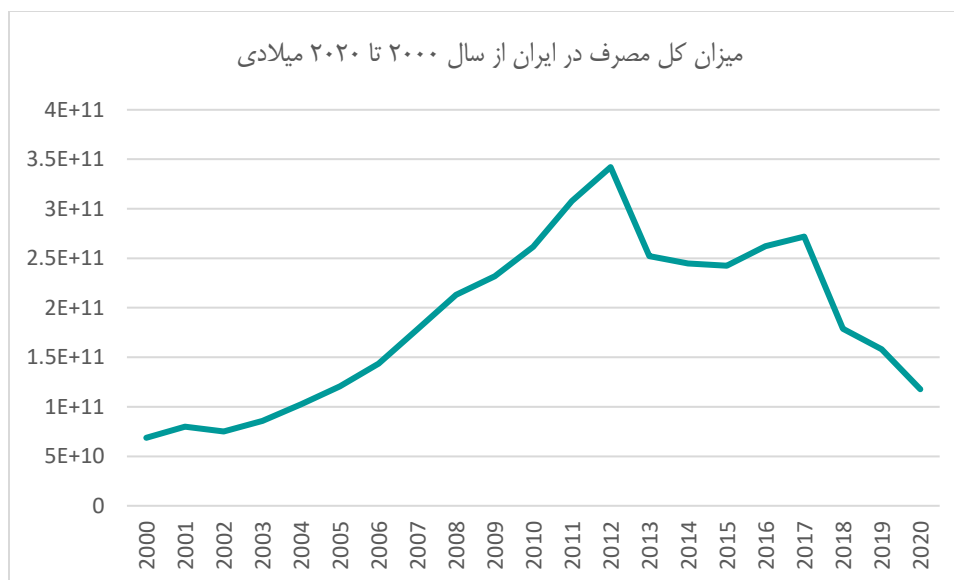
مقدمه

کمک‌های دولتی همواره یکی از راه‌های برقراری عدالت و افزایش رفاه اقتصادی خانوارهای کم‌درآمد بوده‌است؛ اما در نحوه اجرای این کمک‌های دولتی در دیدگاه‌های مختلف تفاوت وجود دارد. این تفاوت‌ها در قالب نحوه پرداخت (نقدی یا یارانه‌ای مشروط بر کالای خاص)، گروه هدف پرداخت (تمامی خانوارها یا گروهی خاص) و محل تامین بودجه‌ی این کمک‌ها است. تا دی‌ماه ۱۳۸۹ پرداخت یارانه‌ها در ایران به صورت غیرنقدی و به شکل یارانه‌ی انرژی انجام می‌شد اما پس از آن پرداخت یارانه‌ها به شکل نقدی تغییر یافت. از یک سو پرداخت نقدی یارانه‌ها موجب می‌شود تا تصمیم مخارج خانوار برعهده خودش باشد، و از سوی دیگر از آنجایی که با حذف یارانه‌های انرژی همراه است، ممکن است باعث شود تا اثرات منفی بر رفاه خانوارها، به‌ویژه فقرا، مشاهده شود؛ چرا که با افزایش قیمت حامل‌های انرژی، افزایش قیمت در سایر کالاها نیز اجتناب‌ناپذیر است و این، خود هزینه‌ای اضافی بر دوش خانوار خواهد بود. از آنجایی که پرداخت نقدی یا غیرنقدی یارانه‌ها، تصمیم مهمی در حوزه سیاست‌گذاری و تحقیقات اقتصادی است در این مقاله به اثرات ناشی از پرداخت یارانه‌های نقدی در ایران بر میزان مصرف خانوارها می‌پردازیم، هم‌چنین فرض بر این است که رفاه اقتصادی رابطه مستقیم با میزان مصرف واقعی^۲ (و نه اسمی) خانوارها به ویژه در بازه‌ی زمانی کوتاه‌مدتی مثل این مطالعه دارد.

همان‌طور که در نمودار ۱ می‌بینید میزان کل مصرف در ایران از سال ۱۳۸۹ (۲۰۱۰ - ۲۰۱۱ میلادی) به سال ۱۳۹۰ (۲۰۱۱ - ۲۰۱۲ میلادی) رشد داشته‌است. طرح یارانه‌های نقدی از دی‌ماه ۱۳۸۹ به مبلغ ۴۵۵۰۰ تومان به ازای هر نفر در هر ماه آغاز شد که این مبلغ به حساب سرپرست خانوار واریز می‌شد. این مبلغ ۳۹ درصد میانگین درآمد ۴۰ درصد کم‌درآمد جامعه در سال ۱۳۸۹ بود که مقدار قابل توجهی در آن زمان بوده‌است. از آنجایی که این برنامه با هدف فقرزدایی دنبال نشده و هم‌راستا با آن یارانه‌ی انرژی حذف شده‌است، بررسی اثرات ناشی از اجرای این طرح بر رفاه اقتصادی جالب توجه است.

در این راستا، از داده‌های پنل بودجه خانوار ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ استفاده خواهیم کرد. با توجه به زمان اولین پرداخت

^۱ Rotating Panel
^۲ Real Expenditure

نمودار ۱ - میزان کل مصرف در ایران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ میلادی (منبع: داده‌های بانک جهانی) اعداد به دلار گزارش شده‌اند. (منبع: بانک جهانی - World Bank)

یارانه‌های نقدی که در دی‌ماه ۱۳۸۹ بوده‌است، خانوارهایی را که در زمستان مورد مصاحبه قرار گرفتند مطالعه می‌کنیم. برای بررسی علی، پراکندگی زمانی در اجرای طرح را در نظر می‌گیریم - چرا که افراد همگی در یک زمان یارانه‌های خود را دریافت نکردند - و نیز از آن جایی که مبلغ دریافتی یارانه برای تمامی افراد در همه‌ی دهک‌های درآمدی یکسان بوده، خانوارهای با درآمد کم‌تر شوک درآمدی بیشتری را به نسبت خانوارهای دهک‌های بالاتر دریافت کرده‌اند. در نتیجه میزان مورد آزمایش بودن دهک‌های مختلف با هم برابر نیست، (منظور، نسبت مبلغ یارانه‌ها به کل مخارج خانوار پیش از دریافت یارانه‌ی نقدی است). در نتیجه برای کاهش اثرات ناشی از عادات مصرفی خانوارهای ثروتمند و فقیر و همچنین خانوارهای شهری و روستایی، بررسی‌ها را در هر دو سطح با استفاده از روش تفاضل در تفاضل انجام می‌دهیم. یافته‌های ما نشان می‌دهد که پرداخت یارانه‌های نقدی، تاثیر مثبت و معناداری بر خانوارهای فقیر به‌ویژه خانوارهای فقیر روستایی داشته‌است. همچنین اثراتی منفی هرچند بی‌معنا بر طبقه ثروتمند شهری مشاهده شد.

ابتدا مروری بر ادبیات موضوع خواهیم داشت، سپس ساختار دادگان و مدل اقتصادسنجی به کار رفته را بررسی می‌کنیم و در انتها به بررسی نتایج و جمع‌بندی می‌پردازیم.

مرور ادبیات

برقراری عدالت و نزدیک کردن بخش‌های مختلف جامعه در نیازهای مصرفی همواره یکی از اهداف اصلی دولت‌ها بوده تا خانوارهای کم‌درآمد توان رفع حداقل نیازهای خود را داشته باشند. در این راستا مطالعات زیادی، به اثرگذارترین شکل پرداخت کمک‌های دولتی پرداخته‌اند و پرداخت نقدی یارانه هم یکی از راهکارهای همیشگی در سیاست‌گذاری‌ها بوده‌است.

اختلاف نظر چندانی در این زمینه که پرداخت مستقیم پول به فقیران باعث بهبود سطح تغذیه، تحصیلات و به طور کل، رفاه اقتصادی ایشان می‌شود وجود ندارد و اختلاف نظر در تفاوت اثرگذاری پرداخت یارانه‌ها به شکل شرطی و در ازای کالا و خدمات خاص مثل تغذیه و تحصیلات کودکان است. (Rawlings, 2005) همچنین پرداخت شرطی یارانه‌ها هزینه‌های

دولتی برای بررسی و کشف حوزه‌ی مناسب و میزان نیاز به پرداخت یارانه دارد که با حذف این موارد همان هزینه می‌تواند در چرخه‌ی رفاه اقتصادی قرار گیرد. (Benhassine, 2015) دوفلو نیز در مقاله‌ای به اثرات مثبت ناشی از پرداخت غیر مشروط کمک‌های دولتی بر سلامت کودکان براساس اجرای طرحی در افریقای جنوبی می‌پردازد. (Duflo, 2000) درواقع تنها یک نگرانی در پرداخت مستقیم و بدون شرط یارانه‌ها به فقرا باقی می‌ماند و آن هم این است که این یارانه‌ی پرداختی صرف کالاهای غیراساسی و نه نیازهای اصلی شود، که شاهدی بر این مدعا وجود ندارد. (Evans, 2017) بلند یا کوتاه‌مدت بودن دوره‌ی پرداخت کمک‌ها هم موثر است. نتایج مطالعه‌ی طرح‌های اقتصادی بر سوءتغذیه‌ی کودکان حاکی از آن است که اثر برنامه‌ی اجراشده در صورتی که بلندمدت باشد بیشتر است. (Smith, 2015) صالحی اصفهانی در مقاله‌ی اثرات پرداخت یارانه بر مصرف غذا در ایران، نتایج بسیار مثبتی را در تغذیه قشر کم‌درآمد گزارش می‌کند به‌طوری‌که میزان مصرف پروتئین و ویتامین‌ها به شکل معناداری افزایش یافته‌اند. (Djavad Salehi-Isfahani, CASH TRANSFERS AND LABOR SUPPLY: EVIDENCE FROM A LARGE-SCALE PROGRAM IN IRAN, 2017) و از آنجایی که مصرف غذا به ویژه برای دهک‌های پایین درآمدی بخش مهمی از مخارج آن‌ها را تشکیل می‌دهد، اثر مثبت در این زمینه را می‌توان یک اثر مثبت کلی در رفاه اقتصادی دانست.

یارانه‌های نقدی در ایران به صورت بلندمدت و غیرمشروط به تمامی خانوارها پرداخت شدند و از این‌رو بررسی اثرات ناشی از آن بر میزان مصرف و رفاه اقتصادی جالب توجه است.

داده‌ها

مرکز آمار ایران هرساله داده‌های مربوط به هزینه و درآمد خانوار را در قالب طرح بودجه‌ی خانوار جمع‌آوری می‌کند. در این آمارگیری به صورت تصادفی خانوارهایی از کل کشور انتخاب می‌شوند که بتوانند نماینده کل جامعه باشند. خانوارهای انتخاب‌شده به‌صورت تصادفی به ۱۲ گروه تقریباً مساوی تقسیم می‌شوند که هر گروه در یک ماه از سال مورد مصاحبه قرار می‌گیرند. از سال ۱۳۸۹ این طرح به صورت پنل چرخشی اجرا شد، یعنی درصدی از خانوارها انتخاب شدند تا سال بعد هم مورد مصاحبه قرار گیرند. از مجموع ۳۸۲۸۵ خانواری که در سال ۱۳۸۹ مصاحبه شدند، ۲۶۱۸۰ خانوار به عنوان گروه چرخش در سال بعد انتخاب شدند. با توجه به مسائلی از قبیل جایگزینی خانوارها، مهاجرت و... از این تعداد تنها ۲۰۰۵۷ خانوار در سال ۱۳۹۰ مجدداً مورد مصاحبه قرار گرفتند که به معنای آن است که ۲۳.۴٪ از داده‌های پنل خود را از دست داده‌ایم. با توجه به اینکه پرداخت یارانه‌های نقدی از دی‌ماه ۱۳۸۹ آغاز شد، برای این مطالعه باید نمونه خود را محدود به گروهی کردیم که در زمستان مورد مصاحبه قرار گرفتند یعنی ۵۵۷۹ خانوار.

برای اینکه بررسی به شکل تفاضل در تفاضل قابل انجام باشد لازم است که گروه‌های کنترل و آزمایش را تشخیص دهیم. اندکی تفاوت در تعریف گروه آزمایش و کنترل در اینجا وجود دارد، یعنی گروه کنترل کسانی هستند که دریافت اولین دوره یارانه‌ی نقدی‌شان از زمستان ۱۳۸۹ آغاز شده و در هر دو دوره مورد بررسی (زمستان ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰) یارانه دریافت کرده‌اند و گروه آزمایش کسانی هستند که در زمستان ۱۳۸۹ یارانه‌ی نقدی دریافت نکرده‌اند. با توجه به اینکه ساختار سوالات بودجه‌ی خانوار از سال ۱۳۹۰ تغییر کرد و در سال ۱۳۸۹ پرسشی مبنی بر دریافت و یا عدم دریافت یارانه در این سوالات وجود نداشته‌است، لازم است که با تحقیقی تجربی خانوارهایی را که در زمستان ۱۳۸۹ یارانه دریافت کرده‌اند شناسایی کنیم. روشی که در مقاله‌ی بررسی اثرات پرداخت یارانه‌های نقدی بر عرضه‌ی نیروی کار (Djavad Salehi-Isfahani, 2018) به کار

گرفته شده است، بررسی وجود مبلغ یارانه‌های دریافتی هر خانوار به تعداد اعضا بوده است. به طور مثال اگر خانواری با ۴ عضو، ۱۸۲۰۰۰ هزار تومان کمک‌های دولتی گزارش کرده بود به عنوان خانوار دریافت کننده یارانه شمرده شده است. اما با بررسی داده‌های موجود در بودجه‌ی خانوار چنین نتیجه‌ای یافت نشد و نشانه‌ای از ادعای این مقاله برای محاسبه یارانه‌ی سال ۱۳۸۹ مشاهده نشد؛ در نتیجه برای بدست آوردن خانوارهایی که در سال ۱۳۸۹ هم یارانه دریافت کرده بودند، تفاوت میزان دریافت کمک‌های دولتی خانوارها را در دو سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ در نظر گرفتیم (تفاضل کمک‌های دریافتی سال ۱۳۹۰ از سال ۱۳۸۹) و اگر تفاوت بین این دو مقدار قابل توجه بود، نتیجه گرفتیم این خانوار در سال ۱۳۸۹ هم یارانه دریافت کرده و در نتیجه در گروه کنترل قرار دارد و سایر خانوارها گروه آزمایش شمرده می‌شوند.

داده‌های مربوط به هزینه‌های خانوار به صورت ماهانه در نظر گرفته شده‌اند و همچنین مقادیر مربوط به سرمایه‌گذاری در این بررسی دخیل نشده‌اند، چرا که در تحلیل کوتاه مدت رفاه اثرگذار نخواهند بود. هم چنین هزینه‌ها به صورت نرمال شده به نسبت تورم و شاخص قیمت مصرف کننده، در نظر گرفته شده‌اند.

در ادامه، مدل اقتصادسنجی اجرا شده روی این داده‌ها را که به روش تفاضل در تفاضل بوده است، بررسی می‌کنیم.

مدل اقتصادسنجی

اگر مصرف را به عنوان یک متغیر وابسته در نظر بگیریم، عوامل بسیار زیادی هستند که بر مقدار آن اثرگذارند؛ به طور مثال، تکسرپرست بودن یا نبودن خانوار، سطح تحصیلات سرپرست خانوار، تعداد فرزندان، شهری یا روستایی بودن و ... اما بسیاری از این عوامل طی زمان ثابت هستند و کافی است که با متغیر مجازی زمان آن‌ها را کنترل کنیم، همچنین نکته‌ی مهم دیگری که در ساختار این مسئله مطرح است آن است که ۷ ماه پس از اجرای طرح یارانه‌های نقدی ایران مورد تحریم‌های شدید آمریکا واقع شد و اثرات این اتفاق به عنوان شوکی همزمان با آزمایش مورد بررسی، بر مصرف خانوارها نیز غیرقابل انکار است. اینجا هم، در نظر گرفتن اثرات ثابت زمان در رفع مشکل کمک کننده است. در نهایت مدل تفاضل در تفاضل به شکل زیر بدست می‌آید:

$$(۱) \quad y_{it} = \beta_0 + \beta SCT_i + \alpha Year_t + \gamma SCT_i \times Year_t + \epsilon_{it}$$

که در آن y_{it} بیانگر میزان مصرف خانوار i ام در سال t است. SCT_i ($t = 1389$ or 1390) یک متغیر مجازی است که برای خانوار i ام در صورتی که تنها در سال ۱۳۹۰ یارانه دریافت کرده باشد و در سال ۱۳۸۹ یارانه‌ی نقدی دریافت نکرده باشند مقدار ۱ می‌گیرد و $Year_t$ هم برای سال ۱۳۹۰ مقدار ۱ می‌پذیرد و در غیر این صورت صفر خواهد بود. در اینجا برای آنکه اعداد بازه‌ی مناسب‌تری را داشته باشند مقادیر مصرف را بر ۱۰۰۰۰ تقسیم کردیم و به این ترتیب، اعداد به «هزار تومان» در ماه گزارش شده‌اند. خلاصه‌ی آماری متغیرها را در جدول ۱ می‌توانید ببینید.

	y_{it}	SCT_i	$Year_t$
Min	199.5	0	0
Mean	1159.5	0.9725	0.5
Max	19393.6	1	1

جدول ۱- خلاصه‌ی آماری متغیرهای استفاده شده در مدل، اعداد به «هزار تومان» گزارش شده‌اند. (منبع: داده‌های طرح بودجه خانوار سال ۱۳۸۹)

ابتدا مدل را برای تمامی گروه‌ها اجرا می‌کنیم و سپس بررسی خود را دقیق‌تر می‌کنیم؛ یعنی، به تفکیک خانوارهای ثروتمند و فقیر و نیز خانوارهای ثروتمند و فقیر شهری و روستایی را بررسی می‌کنیم. در اینجا منظور از خانوارهای فقیر، خانوارهایی هستند که در چهارک اول هزینه‌ای قرار دارد. ضریب مورد نظر ما در این بررسی، ضریب تفاضل در تفاضل یا ضریب عبارت $SCT_i \times Year_t$ می‌باشد.

با توجه به روشن نبودن وضعیت دریافت یارانه‌های نقدی خانوارها در سال ۱۳۸۹ طبق پرسشنامه بودجه‌ی خانوار و انجام محاسبات جهت به‌دست آوردن و مشخص کردن این خانوارها، ممکن است خطایی در این زمینه در درصد خانوارهای گروه آزمایش و کنترل وجود داشته باشد. هم‌چنین برای بهبود مدل می‌توان متغیرهایی را که طی زمان تغییر می‌کنند و روندی متفاوت در دو گروه کنترل و آزمایش دارند نیز به آن افزود چرا که متغیرهایی که شرط روند موازی و شناسایی‌کننده‌ی علی در آن‌ها صدق می‌کنند، توسط متغیر اثرات ثابت زمانی کنترل می‌شوند. علاوه بر این می‌توان اثرات ناشی از انتظار قبلی در اجرای طرح را هم وارد نمود، به این صورت که پیش از اجرای گسترده‌ی طرح در کل کشور، ابتدا به سه استان اردبیل، گلستان و مازندران به صورت آزمایشی یارانه‌های نقدی پرداخت شد؛ و با بررسی و جداکردن این سه استان می‌توان در مطالعات آتی این مسئله را نیز کنترل نمود.

تمامی مدل‌ها را به شکل لگاریتمی هم بررسی می‌کنیم:

$$(2) \quad Log(y_{it}) = \beta_0 + \beta SCT_i + \alpha Year_t + \gamma SCT_i \times Year_t + \epsilon_{it}$$

بررسی لگاریتمی از آن جهت است که فرض نرمال بودن را به شکل بهتری بتوانیم ارضا کنیم چرا که هزینه‌ی خانوار مقداری مثبت دارد.

نتایج

۱. مدل برای تمامی گروه‌ها

زمانی که مدل را برای تمامی گروه‌ها بدون تفکیک اجرا می‌کنیم، در هر دو حالت ساده و لگاریتمی هیچ نتیجه‌ی معناداری برای ضریب موردنظر تفاضل در تفاضل بدست نمی‌آید. این نتیجه با انتظار هم‌خوانی دارد، چرا که در کل جامعه پراکندگی زیادی در میزان مصرف انرژی بین خانوارهای ثروتمند و فقیر و نیز خانوارهای شهری و روستایی وجود دارد. پرداخت یارانه‌های نقدی و حذف یارانه‌های انرژی در گروه ثروتمند که مصرف انرژی بیشتری دارند اثرات هزینه‌ی بیشتر خانوارهای فقیر در کالاهای اساسی را خنثی می‌کند و در کل باعث می‌شود که اثر معناداری در کل جامعه مشاهده نشود. (جدول ۲ را ببینید.)

در ادامه به تفکیک گروه‌ها و بررسی نتایج حاصل از آن می‌پردازیم.

	y_{it} all	$Log(y_{it})$ all
intercept	434.909*** (26.504)	12.766*** (0.03332)
SCT_i	207.386*** (27.503)	0.38938*** (0.034572)
$Year_t$	12.398 (37.483)	0.048743 (0.047116)
$SCT_i \times Year_t$	-1.942 (38.896)	0.008321 (0.048892)
Observations	10010	10010
R^2	0.01124	0.02716
adjusted - R^2	0.1095	0.02687

جدول ۲- اثرات پرداخت یارانه‌های نقدی بر همه‌ی گروه‌ها بدون تفکیک. منظور از all کل گروه‌ها است. اعداد ستون اول به هزار تومان گزارش شده‌اند.
 $p < 0.1$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p = 0$

۲. مدل برای خانوارهای ثروتمند و فقیر به تفکیک

جدول ۳، اثرات مثبت و معناداری را برای وضعیت فقرا در کل جامعه گزارش می‌کند. با توجه به اینکه میزان و نسبت مصرف انرژی در خانوارهای فقیر کم‌تر از خانوارهای ثروتمند است، پرداخت یارانه‌های نقدی به نسبت حذف یارانه‌های انرژی اثر بیشتری بر مصرف این گروه دارد، به‌طور مثال حمل‌ونقل، خودروهای شخصی و مصرف بنزین، همگی در خانوارهای فقیر سهم بسیار کم‌تری به نسبت خانوارهای ثروتمند دارند. از سوی دیگر مصرف کالاهای اساسی و ضروری بیشتری سهم مصرف و هزینه‌های خانوارهای فقیر را تشکیل می‌دهد. و از همین رو است که اجرای طرح یارانه‌های نقدی بر این گروه اثرات مثبتی داشته‌است. منظور از خانوارهای فقیر، چهارک اول هزینه‌ای هستند. بر این اساس خانوارهای فقیر در کل جامعه ۴۴.۳۳ هزار تومان مصرف واقعی بیشتری داشته‌اند یا به عبارت دیگر، ۱۱.۹۳ درصد به میزان مصرف خانوارهای فقیر پس از اجرای طرح یارانه‌های نقدی اضافه شده‌است.

۳. مدل برای خانوارهای ثروتمند و فقیر شهری و روستایی به تفکیک

در بررسی قسمت قبل دریافتیم که چهارک اول هزینه‌ای پس از دریافت یارانه‌های نقدی میزان افزایش مصرف بیشتری را به نسبت سایر گروه‌ها داشتند. در این قسمت خانوارهای ثروتمند و فقیر را به تفکیک شهری یا روستایی بودن بررسی می‌کنیم. این بررسی از آن‌جا اهمیت دارد که خانوارهای فقیر شهری به نسبت خانوارهای فقیر روستایی به دلیل مسائل شهرنشینی و فاصله‌ی بیشتر مناطق و... باز هم مصرف انرژی بیشتری دارند و از این جهت با هم متفاوت هستند. این توضیح در مورد خانوارهای ثروتمند روستایی و شهری هم صادق است.

	y_{it}		$Log(y_{it})$	
	<i>Poor_all</i>	<i>Rich_all</i>	<i>Poor_all</i>	<i>Rich_all</i>
intercept	222.11*** (12.99)	1101.79*** (109.16)	14.538*** (0.03688)	16.17798*** (0.07198)
SCT_i	11.52 (14.01)	136.70 (111.08)	0.05966 (0.03977)	0.07198 (0.06621)
$Year_t$	89.94 (18.37)	-289.35 (154.38)	0.25375*** (0.05216)	-0.37637*** (0.09201)
$SCT_i \times Year_t$	44.33* (19.81)	37.55 (157.1)	0.11938* (0.05624)	0.09846 (0.09364)
Observations	2504	2504	2504	2504
R^2	0.1271	0.03185	0.1248	0.1007
adjusted – R^2	0.1261	0.03068	0.1238	0.09962

جدول ۳- اثرات ناشی از اجرای طرح یارانه‌های نقدی بر خانوارهای ثروتمند و فقیر، در دو حالت ساده و لگاریتمی نتایج گزارش شده‌اند. منظور از *Poor_all* کل خانوارهای فقیر نمونه و منظور از *Rich_all* کل خانوارهای ثروتمند نمونه است $*** p < 0.01$, $** p < 0.05$, $* p < 0.1$

جدول ۴ بیان می‌کند که مصرف خانوارهای فقیر روستایی میزان بیشتری از خانوارهای فقیر شهری افزایش یافته‌است. خانوارهای فقیر روستایی به‌طور متوسط ۶۵.۲۶۰ هزار تومان یا ۱۵.۰۵ درصد، مصرف بیشتری داشته‌اند. این در حالی است که خانوارهای فقیر شهری تنها ۳۹.۲۹ هزار تومان یا ۱۱.۲۹ درصد مصرف بیشتری پس از پرداخت یارانه‌های نقدی داشته‌اند.

همچنین طبق یافته‌های جدول ۵، در پرداخت یارانه‌های نقدی بر رفاه خانوارهای ثروتمند شهری و روستایی، هر دو، اثر معناداری مشاهده نشده‌است. اثرات مثبت و بی‌معنایی برای خانوارهای ثروتمند روستایی گزارش شده‌است و اثری منفی و بی‌معنا برای خانوارهای ثروتمند شهری، که نشان می‌دهد افزایش قیمت حامل‌های انرژی در پی حذف یارانه‌های انرژی و پرداخت یارانه‌های نقدی، با توجه به درصد اندکی که از میزان کل مخارج این گروه داشته‌اند، در نهایت اثری بر میزان افزایش مصرف کل خانوارهای ثروتمند شهری و روستایی نداشته‌است.

اثرات منفی و معناداری برای متغیر سال در این جدول برای ثروتمندان شهری گزارش شده‌است که می‌تواند ناشی از تحریم‌های شدید آمریکا بر ایران هفت ماه پس از اجرای طرح یارانه‌های نقدی و در سال ۱۳۹۰، باشد. از آنجایی که مصرف عمده این گروه را، کالاهای لوکس و غیراساسی تشکیل می‌دهد که اغلب هم از کشورهای خارجی هستند، این اثر قابل تفسیر بوده و مورد انتظار است.

	y_{it}		$Log(y_{it})$	
	Rural_Poor	Urban_Poor	Rural_Poor	Urban_Poor
intercept	2242.724*** (24.769)	217.67*** (15.03)	14.6128*** (0.08010)	14.5217*** (0.04146)
SCT_i	4.933 (26.254)	11.69 (16.29)	0.06504 (0.08490)	0.05138 (0.04493)
$Year_t$	75.033* (35.029)	93.15*** (21.26)	0.22129 . (0.11328)	0.26074*** (0.05864)
$SCT_i \times Year_t$	65.260 . (37.129)	39.29 . (23.04)	0.15055 (0.12007)	0.11279 . (0.06355)
Observations	564	1940	564	1940
R^2	0.1984	0.114	0.147	0.12
adjusted - R^2	0.1941	0.1127	0.1425	0.1186

جدول ۴ - اثرات ناشی از پرداخت یارانه‌های نقدی بر خانوارهای فقیر شهری و روستایی در دو حالت ساده و لگاریتمی. گزارش برحسب «هزار تومان» است. منظور از Rural Poor و urban Poor به ترتیب خانوارهای فقیر روستایی و شهری هستند. $p < 0.1$, $* p < 0.05$, $** p < 0.01$, $*** p = 0$.

جمع‌بندی

یافتن راهی برای بهبود وضع خانوارهای فقیر همواره یکی از سوالات اساسی حوزه سیاست‌گذاری و تحقیقات اقتصادی بوده‌است و مطالعات زیادی در این حوزه بر روی طرح‌هایی که با این هدف انجام شده‌اند، صورت گرفته‌است. در این مقاله با بررسی داده‌های بودجه‌ای خانوار که هرساله توسط مرکز آمار ایران جمع‌آوری می‌شوند اثرات ناشی از پرداخت یارانه‌های نقدی را بر مصرف خانوارها مطالعه کردیم. از سال ۱۳۸۹ مرکز آمار ایران جمع‌آوری داده‌ها را به شکل پنل چرخشی انجام داد و به این شکل داده‌های پنل برای گروهی از خانوارها از این سال به بعد در دسترس است که برای مطالعه و بررسی تفاضل در تفاضل می‌تواند استفاده شود.

نتایج این مطالعه برای سیاست‌گذاری در حوزه بازتوزیع و بهبود سبد مصرفی خانوارهای فقیر می‌تواند حائز اهمیت باشد. در ادامه‌ی این بررسی می‌توان عوامل تاثیرگذار دیگری بر میزان مصرف را که شرط روندهای موازی را نقض کرده‌باشند، به مدل افزود. همچنین اثرات پیشینی انتظار بر مدل را می‌توان با در نظر گرفتن شهرهایی که به صورت آزمایشی پیش از اجرای گسترده‌ی طرح، یارانه‌ی نقدی دریافت کردند بررسی کرد و نتایج را دقیق‌تر گزارش کرد.

در این مطالعه، از پراکندگی زمانی اولین دریافت یارانه‌های نقدی خانوارها استفاده کردیم و با استفاده از روش تفاضل در تفاضل، نتایج را گزارش کردیم. با توجه به بازه‌ی زمانی مورد نظر، نمونه‌ی خود را محدود به خانوارهایی کردیم که در زمستان مصاحبه شدند. بررسی‌های ما نشان می‌دهد که پرداخت یارانه‌های نقدی موجب بهبود وضع خانوارهای فقیر شده و این بهبود در خانوارهای فقیر روستایی بیش از خانوارهای فقیر شهری بوده است. به طور متوسط هر یک از خانوارهای چهارک اول درآمدی پس از دریافت یارانه‌های نقدی ۴۴.۳۳ هزار تومان مصرف بیشتری که داشتند که معادل ۱۱.۹۳ درصد کل مخارج

	y_{it}		$\text{Log}(y_{it})$	
	<i>Rural_Rich</i>	<i>Urban_Rich</i>	<i>Rural_Rich</i>	<i>Urban_Rich</i>
intercept	1163.71*** (163.97)	1036.92*** (129.38)	16.22795*** (0.08644)	16.1256*** (0.09456)
SCT_i	79.87 (166.27)	192.39 (132.49)	0.02941 (0.08765)	0.11099 (0.09683)
$Year_t$	-210.79 (231.89)	-371.64* (182.97)	-0.25755 (0.12224)	-0.50085*** (0.13372)
$SCT_i \times Year_t$	48.38 (235.14)	-41.52 (187.37)	0.07321 (0.1239)	0.05404 (0.13694)
Observations	1600	904	1600	904
R^2	0.01174	0.1108	0.05113	0.2155
adjusted – R^2	0.009881	0.1078	0.04939	0.2129

جدول ۵ - اثرات پرداخت یارانه‌های نقدی بر ثروتمندان شهری و روستایی، گزارش‌ها به «هزار تومان» انجام گرفته‌است. منظور از *Rural Rich* و *Urban Rich* به ترتیب ثروتمندان روستایی و ثروتمندان شهری است. $p = 0$, *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$.

این خانوارها بوده‌است. همچنین اثرات منفی معناداری بر رفاه اقتصادی قشر ثروتمند جامعه نیز گزارش نشده است. یعنی اجرای طرح یارانه‌های نقدی پیش از آن که تورم تا حد زیادی ارزش قابل خرید میزان یارانه‌ها را کاهش دهد، تاثیرات مثبت و قابل توجهی در کاهش فقر در جامعه داشته‌است. همچنین اثرات منفی معناداری بر قشر ثروتمند جامعه در این مطالعه مشاهده نشده‌است.

منابع

- D. K. and A. Popova Evans. (۲۰۱۷). Cash transfers and temptation goods. *Economic Development and Cultural Change* 65.
- E. Duflo. (۲۰۰۰). Child health and household resources in South Africa: evidence from the old age. *The American Economic Review*.
- L. B. and G. M. Rubio Rawlings. (۲۰۰۵). Evaluating the Impact of Conditional Cash Transfer Programs. *The World Bank Research Observer*.
- L. C & ,Haddad, L. Smith. (۲۰۱۵). Reducing child undernutrition: past drivers and priorities for the postMDG era. *World Development*.
- Mohammad H. Mostafavi-Dehzooei, Djavad Salehi-Isfahani. (۲۰۱۸). Cash transfers and labor supply: Evidence from a large-scale program in Iran. *Journal of Development Economics*.

N., F. Devoto, E. Duflo, P. Dupas, and V. Pouliquen Benhassin.(۲۰۱۵) Turning a shove into a nudge?
a "labeled cash transfer" for education *American Economic Journal: Economic Policy*.